

פסיכולוגיה על פי הקבלה · שיעור שישי: אורות האהבה

עולם חסד ייבנה

שיעור 6 מתוך 10 בקורס פסיכולוגיה על פי הקבלה. הסרטון המלא, ומתחתיו השיעור כתוב ומעובד לקריאה.

מן הראש אל הגוף

עד עכשיו עסקנו בראש. דיברנו על הכתר, שבפנימיותו אמונה, תענוג ורצון. דיברנו על החכמה, שפנימיותה ביטול, ועל הבינה, שפנימיותה שמחה. ובשיעור הקודם הארכנו בספירת הדעת, שיעור שכדאי לחזור עליו כמה פעמים, כי בלעדיו אי אפשר לתפוס את המערכת כולה. כשאומרים על אדם שהוא בר דעת, מיושב בדעתו, הכוונה לאדם שהצליח להלביש את הדעת בכל הספירות, בכל כלי העבודה שמוציאים לפועל את מה שיש בראש.

מכאן אנחנו יורדים אל הגוף: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות. ראש בלי גוף אינו כלום, וגוף בלי ראש אינו כלום. הגוף צריך להיות מחובר לראש, והראש צריך בסופו של דבר להנהיג את כל הגוף, והדעת היא הכוח המקשר ביניהם.

הספירה הראשונה שפוגשים בירידה מן הראש היא ספירת החסד. בגוף האדם היא מזוהה עם יד ימין. החיצונית שלה היא נתינה, והפנימיות שלה, כפי שמלמדת תורת החסידות, היא אהבה. המקובלים מכנים את החסד "יומא דכולהו יומין", היום שמאיר בכל הימים.

ומכאן חשיבותה. אם יש תקלה בספירה הזאת, נמצא חוסר איזון בכל שאר הספירות, וכשהיא מאירה, היא מכשירה את השטח לכל הספירות שאחריה. בגדול, כל הבעיות שלנו בחיים הן חוסר איזון של הספירות, ואדם שמאוזן באורות שהקדוש ברוך הוא נתן בו, חיינו אמורים להיות שלווים ומאושרים.

שבעה רועים

בזוהר הקדוש מתוארים שבעה רועים, כנגד שבע הספירות שנעסוק בהן מכאן ועד סוף הקורס. אלה שבעה בני אדם שחכמה, בינה ודעת היו אצלם שלמות, ולכן יכול כל אחד מהם לפתוח את הסתימות שנוצרו עד ימיו ולהוריד אל העולם את אורה של ספירה שלמה.

הראשון הוא אברהם אבינו, כנגד ספירת החסד. אחריו יצחק אבינו, שהוריד את הגבורה. יעקב אבינו הוריד את התפארת, משה רבנו את הנצח, אהרן הכהן את ההוד, יוסף הצדיק את היסוד, ודוד המלך את המלכות. ממלכות בית דוד יוצא המשיח, אדם שיגיע להארה המלאה של כל עשר הספירות, ולכן יזכה גם לאורות המקיפים של הכתר, לחיה וליחידה, ויהיו בו כל חמשת חלקי הנשמה, נרנח"י. הוא יהיה האדם השלם, והוא יביא את העולם כולו אל השלמות הזאת.

אברהם אבינו פותח את הדרך. ממנו יצא העולם לעידן חדש, ועליו נאמר "כי אב המון גוים נתתיך" (בראשית יז, ה). וחז"ל אומרים "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז, ב): אברהם, יצחק ויעקב. הם ראשי החג"ת, ראשי האורות, וכל מה שבא אחריהם נבנה עליהם.

עולם חסד ייבנה

דוד המלך מגלה במה נבנה העולם: "כי אמרתי עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג). המילה עולם קרובה למילה העלם. בבריאה האלוקות נעלמת ומוסתרת, וגם בתוכנו יש רמות רבות של העלם בכל הספירות. כדי להפוך את העולם הנעלם הזה למקום שרואים בו את הקדוש ברוך הוא, צריך לבנות בניין. הבניין הוא ספירות הגוף, והיסוד שלו הוא החסד.

שימו לב לסדר אצל אברהם. קודם כל הוא משלים את עצמו בדעת, שבחיצוניותה היא ההבדלה בין טוב לרע. אברהם נקרא "העברי", ודרשו רבותינו: "כל העולם כלו מעבר אחד והוא מעבר אחד" (בראשית רבה מב, ח). רק אחרי שהבדיל הבדלה גמורה בין הטוב לרע, הוא מתחיל לתת מן הדעת המתוקנת שלו אל העולם, ובראש ובראשונה הוא נותן חסד.

"ויטע אשל בבאר שבע" (בראשית כא, לג). חז"ל נחלקו אם האשל היה פרדס או פונדק (סוטה י, א), והמפרשים דרשו את המילה אשל כראשי תיבות של אכילה, שתייה, לינה, ויש שהוסיפו לווייה, ללוות את האורח בצאתו.

מספרים שאוהלו של אברהם היה פתוח לארבע רוחות העולם, כדי שמכל כיוון שיבוא אדם, ייכנס מיד. והתורה מתארת את המהירות שבה הוא משרת את אורחיו: "וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עגות, ואל הבקר רץ אברהם" (בראשית יח, ו עד ז). כל כולו נתינה.

ובסוף הסעודה, כשבאו האורחים לברך אותו, היה אומר להם: "וכי משלי אכלתם, משל אלהי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם" (סוטה י, ב). וכך, מתוך הסעודה, היה מלמד אותם מיהו בורא העולם. כשאברהם משביע את אליעזר עבדו הוא אומר: "ואשביעך בה' אלוקי השמים ואלוקי הארץ" (בראשית כד, ג), ומבאר רש"י שכשיצא אברהם מבית אביו היה ה' אלוקי השמים בלבד, ועכשיו הוא גם אלוקי הארץ, "שהרגלתיו בפי הבריות" (רש"י בראשית כד, ז).

יש כאן שתי רמות של נתינה. הראשונה היא נתינה ברמת העולם הזה: אוכל, שתייה ומקום לינה לאדם שבא מן הדרך. והשנייה היא נתינה רוחנית: אברהם נותן להם דעת.

עולם שכולו שלי

לפני אברהם עמד העולם כולו ברמה האגואיסטית, ברמה של לקחת. על דור המבול אמרו חז"ל: "לא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל" (סנהדרין קח, א). ועל סדום אומר הנביא: "הנה זה היה עון סדם אחותך, גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה, ויד עני ואביון לא החזיקה" (יחזקאל טז, מט). היה להם שפע, והיד נשארה סגורה.

והשורש עוד קודם לכן, אצל אדם וחוה. יש לחוה גן עדן שלם, והנחש מכניס בה את הארס: "והייתם כאלוקים ידעי טוב ורע" (בראשית ג, ה). במדרש מובא שהנחש טען לפניה: "מאילן הזה אכל וברא העולם" (בראשית רבה יט, ד), כלומר מן החכמה הזאת ברא הקדוש ברוך הוא כביכול את העולם, ואם תאכלו ממנה, תבראו גם אתם עולמות. ומיד: "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל, וכי תאווה הוא לעינים, ונחמד העץ להשכיל" (בראשית ג, ו). הכל אליי, הכל בשבילי. זה מה שהביא את העולם לחורבן, דור אחרי דור, עד דור הפלגה. ואז בא אברהם ומלמד את העולם איך בונים בניין.

הילד שלא גדל

את האגו לא קיבלנו מבחוץ. אנחנו נולדים איתו, ואם נחבר את כל מה שלמדנו יחד, נראה שהכל סובב סביבו. כשאדם מגיע לשלמות, כל כולו נתינה. וכל זמן שהוא מסובב באגואיזם, יש חוסר איזון בכל מערכת הספירות. אדם כזה יכעס כשלא צריך, יפעיל גבורה כשאין בה צורך, יתפאר כשאין במה, ויסבול מפחדים ומחרדות. בלי לחדור אל תוך המערכת ולהתחיל להשפיע מתוך ספירת החסד, אין על מה לדבר.

תראו ילד קטן: אבא שלי, הבית שלי, הגננת שלי, הרחוב שלי. זה טבעי ומתאים לגילו. גם זיגמונד פרויד כתב על הנרקיסים, וראה בו שלב ראשוני בהתפתחות התינוק, שבו כל עולמו מכונס בעצמו. הבעיה מתחילה כשאדם מתבגר ונשאר שם. מבוגר שכל עולמו "שלי ושלי ושלי" כבר נוגע בחולי של הנפש.

וכשזה פורץ את כל הגבולות, אדם יכול להגיע עד כדי כך שהוא חושב את עצמו לאלוקים. כזה היה פרעה, "אשר אמר לי יארי ואני עשיתי" (יחזקאל כט, ג). הכל סיפח לעצמו, עד שאמר שהיאור שלו ושהוא עשה את עצמו.

מים שמטהרים

יש אור אחד שיכול לפרק את האגואיזם, והוא החסד. המקובלים מלמדים שבעולם הגשמי החסד מזהה עם המים ועם הצבע הלבן. כוח הטומאה הוא כוח הנטילה, ומכל הטומאות נטהרים במים. המים רומזים לנו שכדי להיטהר מן האגואיזם צריך לקחת את יד ימין ולהתחיל להשפיע.

כשנער מגיע לגיל שלוש עשרה, מיד רובצת עליו התורה כולה, ותורה זו כולה חסד. אמרו חז"ל: "תורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. תחלתה גמילות חסדים, דכתיב ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם, וסופה גמילות חסדים, דכתיב ויקבר אתו בגי" (סוטה יד, א). הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו מלביש את אדם וחווה, ובכבודו ובעצמו קובר את משה רבנו.

ואומרים המקובלים: אדם שפגום בחסד, אין עם מי לדבר. לא ייתכן שאדם תיקן את מידותיו כשהוא עדיין ברמה של נטילה, כי הנטילה היא שורש הטומאה. "לא תגנוב" הוא נטילה, ו"לא תרצח" הוא נטילת חיים. הקנאה היא נטילה, ואדם כועס בדרך כלל על מה שלקחו ממנו או לא נתנו לו. התורה כולה סביב הבחירה בין נטילה לנתינה.

לכן כשאברהם בא לבנות את האומה ושולח את אליעזר למצוא אשה ליצחק, הבדיקה הראשונה היא בחסד: "הגמייני נא מעט מים מכדך" (בראשית כד, יז). כשהיא מתוקנת בחסד, הכל ייבנה עליה. כשיש תקלה בחסד, אין על מה לבנות.

וגם החסד עצמו יכול להיות נגוע. יש חסד שאדם עושה לעצמו, לכבודו ולשמו, והמקובלים קוראים לו חסד ש"לגרמיה עבד". בחסד כזה אין זרימה. האור נשאר כלוא בפנים ואינו עובר אל שאר הספירות ואל הזולת, ואדם כזה מאבד את הכיוון ואינו מסתדר עם הסביבה.

הקנאה, התאוה והכבוד

אמרו חז"ל: "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" (אבות ד, כא). הם מוציאים אותו מאותו עולם פנימי של ספירות שהוא אמור להעיר. ושורש שלושם אחד. התאוה היא לקחת ועוד לקחת. הקנאה היא הכאב על כך שלך יש ולי אין, ושוב רצון לקחת. ולכן התורה מצווה "לא תחמוד" ו"לא תתאוה בית רעך", ומי שמוצא אבידה מצווה להשיב אותה לבעליה.

והגמרא מביאה דין מופלא. אדם רואה שני חמורים שנפלו תחת משאם. האחד של אוהבו וצריך לפרוק ממנו את המשא, והשני של מי שהוא שונא וצריך לעזור לו לטעון. ובדרך כלל פריקה קודמת, משום צער בעלי חיים. ובכל זאת פוסקת הגמרא: "אוהב לפרוק ושונא לטעון, מצוה בשונא כדי לכופ את יצרו" (בבא מציעא לב, ב). העזרה לשונא עוקרת מן הלב את השנאה ואת המחשבה השלילית שנוצרה בגלל מה שהכעיס אותי. אני מעיר בעצמי אור של חסד, ומתחיל לראות אותו באור חיובי.

ועל הכבוד אמרו חז"ל: "כל המחזר על הגדולה, גדולה בורחת ממנו" (עירובין יג, ב). רודף הכבוד הוא אדם מסכן. הוא יכול להיות גיבור גדול, אבל אם נכנס למקום ולא כיבדו אותו כראוי, הוא אבוד, משועבד לגמרי לדעות של אחרים. כבוד פירושו: אני במרכז, וכל העולם תפאורה. זה עולמו של ילד. וברגע שאנחנו מתבגרים מוטל עלינו "כבד את אביך ואת אמך". כל התורה כולה היא נתינה, והנתינות האלה מעירות בנו את החסד ובוקעות את החומה האיומה שנקראת אגואיזם.

וזה דבר טבעי לגמרי. כשמראים לאדם תמונת מחזור, הראשון שהוא מחפש בה הוא עצמו. כך נולדנו, עם החיסרון הזה. וכל עבודת המקובלים, כל הזוהר הקדוש וכל תורת הקבלה, סובבת על ציר אחד: להפוך מנוטל

האוצר שאיש לא רצה

נטילה ונתינה הן רמות בתודעה של האדם. המדרש מספר שאלכסנדר מוקדון הגיע אל מלך אחד מאחורי הרי החושך, וביקש לראות איך דנים אצלו. בא לפני המלך אדם שקנה מחברו חורבה, חפר בה ומצא אוצר. הקונה טען שקנה חורבה ולא אוצר, והמוכר טען שמכר את החורבה וכל מה שבתוכה. כל אחד מהם דחה את האוצר אל חברו.

שאל המלך את האחד אם יש לו בן, ואת השני אם יש לו בת, ופסק: ישיאו את זה לזה, והממון יהיה לשניהם. ראה המלך שאלכסנדר משתומם, ושאל איך היו דנים אצלו. השיב אלכסנדר שאצלם היו הורגים את שניהם, והמלכות הייתה לוקחת את הממון. שאל אותו המלך אם יורד אצלם גשם, אם זורחת אצלם השמש ואם יש להם בהמות דקות. וכשהשיב בחיוב, אמר לו המלך שלא בזכותם יורד הגשם וזורחת השמש, רק בזכות הבהמות, ככתוב: "אדם ובהמה תושיע ה'" (תהלים לו, ז), אדם בזכות בהמה (בראשית רבה לג, א).

אלכסנדר מוקדון הוא סמל לכוח הנטילה. תלמידו של אריסטו, מצביא אדיר שכבש ממלכות רבות מיוון ועד הודו, וכל דרכו הייתה לקחת עוד.

העין שאינה שבעה

הגמרא מספרת עליו סיפור נוסף (תמיד לב, א עד ב). הוא ביקש להגיע אל ארץ רחוקה, שהדרך אליה עוברת בהרי החושך. החכמים יעצו לו לקחת חמורים שיודעים ללכת בחושך ולקשור חבלים לאורך הדרך, כדי שיוכל למצוא את הדרך חזרה. כך עשה, והגיע אל מדינה שכל יושביה נשים.

ביקש לערוך עמן מלחמה, ואמרו לו שאם ינצח, יאמרו שהרג נשים, ואם יפסיד, יאמרו שהמלך נהרג בידי נשים. ביקש מהן לחם, והביאו לו לחם של זהב על שולחן של זהב, ואמרו לו שאם לחם ביקש, היה לו לחם גם במקומו. כשיצא, כתב על שער העיר שהוא, אלכסנדר מוקדון, היה שוטה עד שבא אל המדינה הזאת ולמד עצה מנשים.

בדרכו משם ישב לאכול ליד מעיין. היו בידו דגים מלוחים, וכשרחץ אותם במי המעיין עלה מהם ריח נפלא, והבין שהמעין בא מגן עדן. הלך אחריו עד שהגיע אל פתח גן עדן וקרא שיפתחו לו. אמרו לו: "זה השער לה", צדיקים יבאו בו" (תהלים קיח, כ). אמר להם שגם הוא מלך וביקש שיתנו לו משהו, ונתנו לו גלגל עין אחד. כשחזר הניח אותו על כף המאזניים, ועל הכף השנייה את כל הזהב והכסף שלו, והעין הכריעה את כולם.

שאל את החכמים מה פשר הדבר, ואמרו לו: זו עינו של בשר ודם, שאינה שבעה לעולם. לקחו מעט עפר וכיסו אותה, ומיד נעשתה קלה. על זה נאמר: "שאל ואבדה לא תשבענה, ועיני האדם לא תשבענה" (משלי כז, כ). הראו לו מן השמים את עצמו: עין של אדם שרק לוקח ולוקח, ולעולם אינו שבע, עד שמכסה אותו העפר.

וזה הסוד הגדול של עולם הנטילה, שנרחיב בו בספירת הגבורה: הנטילה אינה משביעה, היא יוצרת רעב. אומר שלמה המלך: "לא תשבע עין לראות, ולא תמלא אذن משמע" (קהלת א, ח). אנשים סובבים את כל העולם ונשארים רעבים. שומעים חדשות כל חצי שעה, שומעים דיבורים ורכילות שנים על שנים, ועדיין אינם שבעים.

ושאלתי את עצמי על הגמרא הזאת. אלכסנדר עבר באותה דרך גם בהליכתו, ובוודאי ישב לאכול גם אז, ובכל זאת רק בדרך חזרה גילה את הפתח של גן עדן. נראה לי שאת ההתעוררות הראשונה נתנו לו הנשים. הן אמרו לו בעצם: התעורר, עברת הרי חושך בשביל לחם, וזה מה שחסר לך בחיים. הפתח של גן עדן הוא תחילת ההבנה להפסיק לקחת ולהתחיל לתת. ומי שעבר את השיעור הראשון, נותנים לו עוד שיעורים בדרך.

כשאדם מבין שהנטילה היא שורש לתסכולים, לכעסים ולקנאה, "ורקב עצמות קנאה" (משלי יד, ל), ושובר את הקליפה הזאת בתחילת הדרך באור החסד, כל הדרך שאחריו פרוסה לפניו.

היציאה מן הג'ונגל

שבט אחד חי בלב ג'ונגל, ובשבט הייתה מסורת שאין יוצאים מגבולותיו, כי בחוץ אין כלום. נער אחד בן שלוש עשרה אזור כוח, טיפס על ההרים וראה מן הפסגה עולם שלם. חזר נפעם ולא סיפר דבר לאיש, ואחרי כמה ימים לקח תרמיל ויצא. הוא הגיע לעיר, ראה מכוניות וחשמל, ועייף מן הדרך נרדם על ספסל. כשהתעורר ראה לפניו זקן שתווי פניו כתווי פני בני שבטו. אמר לו הזקן: את העיר שמשמאל בנה סבו של סבי, את העיר שמימין בנה סבי, ואת המקום שבו אתה עומד בניתי אני. וסבו של סבי היה בדיוק כמוך, נער בן שלוש עשרה שאזר כוח ויצא מן הג'ונגל.

מי שענינו פקוחות רואה שהעולם כולו נמצא היום עמוק בתוך הנטילה. הרציחות, הגניבות, כל המהומה, הכל סובב סביב הרצון לקחת. מי שיוצא מן הג'ונגל הזה בונה עולם.

שלוש קומות

כשאנחנו מתבגרים אנחנו עוברים שלושה שלבים. השלב הראשון, בילדות, הוא קבלה גמורה. הקדוש ברוך הוא מבין זאת ואינו מחייב את הילד לתת, וילד שהזיק פטור. המקובלים קוראים למצב הזה ז"א, זעיר אנפין, ספירות שעדיין אין מעליהן ראש. כדי להתחבר לראש, הוא צריך לצאת מעולם האגואיזם ולהשתמש בכל כוחותיו על מנת לתת.

השלב השני הוא שלב ביניים. אי אפשר להעביר אדם ממי שכולו נוטל אל מי שכולו נותן במכה אחת. כך אנחנו עושים עם הילדים: תכין שיעורי בית ותקבל פרס, תצליח במבחן ונצא לטיול. גם בין בעל לאשה יש לא מעט מן הרמה הזאת. עושים טוב, ומקבלים משהו. תן וקח, משא ומתן באמונה, וזה מצב לגיטימי בדרך. והשלב השלישי הוא נתינה בלבד.

חז"ל תיארו את המדרגות האלה במשנה: "ארבע מדות באדם. האומר שלי שלי ושליך שלך, זו מדה בינונית, ויש אומרים זו מדת סדום. שלי שלך ושליך שלי, עם הארץ. שלי שלך ושליך שלך, חסיד. שלי שלי ושליך שלי, רשע" (אבות ה, י). מה שאצל ילד קטן הוא טבע, אצל מבוגר נקרא רשע. מי שמחזיק בשלו ואינו נוגע בשל אחרים, עומד במדה בינונית. ויש אומרים שזו מדת סדום, כי מי שננעל בתוך החשבון שלו, סוף שהוא סוגר את ידו בפני העני. והחסיד אומר: שלי שלך ושליך שלך.

כל עולם החסידות נגזר מן המילה חסד, ובלשון הזוהר הקדוש: "איזהו חסיד, המתחסד עם קונו". תראו את חסידי חב"ד, שעוברים מבית חולים לבית חולים ומבסיס לבסיס, ורק נותנים ומשפיעים. תראו את חסידי ברסלב שרוקדים בצמתים. כולם עומדים ברמזור עייפים וחמוצים, ופתאום קבוצה שמחה מפריחה בהם רוח של שמחה. בקומה השלישית הנתינה מתגלה בכל עוצמתה.

להידמות לבורא

כשאדם נותן על מנת להשפיע בלבד, הוא מגיע לרמה של אלוקות. זה נקרא השתוות הצורה. כך כותב הרמח"ל: "הנה התכלית בבריאה היה להטיב מטובו יתברך לזולתו" (דרך ה' א, ב, א). הקדוש ברוך הוא אינו צריך מאיתנו דבר, הוא רק משפיע. וחז"ל לימדו: "הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון ורחום" (שבת קלג, ב).

והוא רמז לנו את זה בבריאה כולה. האדמה מצמיחה ונותנת, עצי הפרי נותנים, הגשם נותן, השמש מזרימה אנרגיה בלי הפסקה. אתה יושב על ספסל, ושתי ציפורים באות לשיר לך. אמרו חז"ל: "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחין הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" (קהלת רבה ז, יג). העולם כולו ניתן לאדם במתנה, והדרך להחריב אותו היא ליפול אל האגואיזם, אל הארס של הנחש.

וכך נופלות גם האימפריות הגדולות. ממלכת מצרים יכלה להחזיק מעמד עוד דורות רבים, אבל פרעה התלהב מעצמו יותר מדי, שעבד עמים ובנה פירמידות, ונפל. וגם בדורנו ראינו שליטים שהתנפחו בגאוותם, ובן רגע התמוטטה ממלכתם. כשהאגו מתנפח יותר מדי, אין זרימה, ומתוך כך באה שבירת הכלים.

נהר שאינו זורם הוא נהר מת. ים המלח נקרא בפי העמים ים המוות, כי אין בו דגים ואין בו חיים, והטעם הוא שהמים נכנסים אליו ואינם יוצאים ממנו. הוא רק מקבל. הכנרת מקבלת ונותנת, ולכן היא שוקקת חיים.

אור האהבה

אדם אחד ניגש אליו פעם אחרי הרצאה וטען שאני מלמד את האנשים לוותר על עצמם ולהיות פתיים. הוא אמר לי שהוא נשאר בקומה השנייה, של תן וקח, ושאדבר איתו בשפה הזאת. ובשטחיות הוא צודק.

כאן מגלים המקובלים סוד. כשאדם נותן על מנת להשפיע, הוא פורץ את חומות האגו, ומתגלה בו הפנימיות של ספירת החסד, שהיא אהבה. הוא מתמלא באור כל כך עצום, שהוא מקבל פי מיליון ממה שנתן. כך מבאר גם הרב יצחק גינזבורג בשיטתו על פנימיות הספירות: החוויה הפנימית שבלב החסד היא אהבה.

כל אם מבינה על מה אני מדבר. הנתינה לילד היא נתינה בלי קבלה. רחצת אותו, האכלת אותו, קנית לו בגדים ונעליים, ואת רואה אותו עכשיו לבוש ומאיר. איזה מילוי. ובעצם לא קיבלת דבר. בקעת את עולם האגואיזם.

זה מה שאמר דוד על יהונתן: "נפלא אתה אהבתך לי מאהבת נשים" (שמואל ב א, כו). יש מי שקראו בפסוק הזה פירושים זרים ושפלים, שלא עלו על דעת שום מפרש. ופירושו האמיתי הוא שגם באהבה שבין איש לאשה נשאר עדיין משהו של קבלה, ואילו האהבה שבין דוד ליהונתן הייתה טהורה לגמרי, בלי שום נקודה של אגואיזם. ואת זה אמרו חז"ל במשנה: "כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר, בטלה אהבה. ושאינה תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם. איזו היא אהבה התלויה בדבר, זו אהבת אמנון ותמר. ושאינה תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן" (אבות ה, טז).

ופלא נוסף קורה אצל המקבל. כשהוא מרגיש שהנתינה שלך היא בלי שום אינטרס, הוא מתבלבל. כל עולם האגואיזם שלו מתערער, החומה שלו נפרצת, וגם בו נולד רצון להשתמש באור הזה.

הרכב שעמד בחניה

בתחילת דרכי נסעתי לחוץ לארץ לסדרת הרצאות. המארגנים דאגו לכל צרכי, אבל ביקשו שאסע במוניות, ואני רגיל לנהוג בעצמי ואמרתי להם שאני צריך רכב. הם טענו שכבר הוציאו עליי הוצאות גדולות.

באותו מקום היה תלמיד חכם גדול, גאון עצום, שלמדתי איתו, והוא גר בדירה שמעליי. כששמע על כך, נכנס איתם למאבק של ממש, עד שהביאו לי רכב חדש. כשראיתי אותו נלחם כך, הייתי בטוח שהוא רוצה שאסיע אותו כל בוקר.

והנה, מן הרגע שהרכב הגיע ועד שעזבתי, הוא לא ביקש ממני אפילו פעם אחת להסיע אותו. כשהייתי בדרכי לאותו מקום, הצעתי מעצמי, אבל הוא לא ביקש דבר. וכך התנהג בכל עניין. ובאדם כזה רואים אור, שלוה ועוצמה.

חינכו אותנו מילדות שנותנים כדי לקבל, ושהנטילה היא שמביאה את האושר. זה שקר. רוב התסכולים נובעים מזה, ורוב הבעיות בזוגיות נובעות מזה. כבר הבאנו את משל שני הזאבים שבתוך האדם, ושמנצח מי שמאכילים אותו. אדם שמאכיל את האגואיזם שלו נראה למראית עין כמי שמתרחב, שולט יותר, צובר נכסים. שבו בצד והתבוננו, כמו שאומר דוד המלך: "ועוד מעט ואין רשע, והתבוננת על מקומו ואיננו" (תהלים לז, י). בסופו של דבר ההתנפחות יוצרת סתימה במערכות, ואנשים מרגישים ריקנות ותסכול, ויש שמגיעים, השם ישמור, למקומות אפלים מאוד.

חיוך ששווה יותר מחלב

יש נתינה פיזית, ויש נתינה גבוהה ממנה. יש אנשים שקיבלו על עצמם לתת משהו לכל אדם שהם פוגשים, והם מספרים שנכנסו לעולם אחר לגמרי. אמר רבי יוחנן: "טוב המלבין שיניים לחבירו יותר ממשקהו חלב" (כתובות קיא, ב). פגשת אדם והארת לו פנים, זרקת לו מחמאה, מילה טובה, זו נתינה גבוהה עוד יותר. ושמאי מלמד: "הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות" (אבות א, טו).

תני רבי יהושע: "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית" (ויקרא רבה לד, ח). וטעם הדבר, שלעני אין מה להחזיר, ולכן הנתינה אליו שלמה, בלי שום חשבון. דווקא היא פורצת את חומות האגו של הנותן וממלאת אותו באור, עד שהוא מקבל יותר ממה שנתן. מי שחילץ פעם אדם ממצוקה כלכלית, מי שעודד פעם אדם שבור, יודע על מה אני מדבר.

כל מצוות הכנסת האורחים היא בעצם טיפול נפשי. מאכילים את האדם ומשקים אותו, ועיקר העניין הוא הארת הפנים שמקבלים אותו בה. ויש בחז"ל משל על כלה בבית אביה: "כל זמן שעיניה יפות, אין כל גופה צריכה בדיקה" (תענית כד, א). ובדרך רמז יש לומר שהעין היפה היא העין הטובה. אשה שאחראית על הבית חוששת לפעמים כשבעלה מביא אורח ופותח את השולחן. ואם שברה את הקליפה הזאת ויש לה עין טובה, אין צורך לבדוק אותה בשאר המידות. מי שבקעה את האגואיזם וספירת החסד מוארת אצלה, הכל מואר אצלה.

והאור הזה מתפשט בתגובת שרשרת. אתה מחייך לאדם, והוא מחייך בחזרה. אתה נותן לאנשים לעבור בכביש, ולא תאמינו כמה זה משנה. בעל הסולם, רבי יהודה אשלג, תיאר שאילו עבר כל אחד מאיתנו מקבלה לעצמו אל השפעה לזולת, היה כל אדם מוצא סביבו ציבור שלם שדואג לכל מחסורו. ואנחנו עסוקים בלקחת. זה הרשע, וזה החושך.

לשם ה'

גם מול הקדוש ברוך הוא, שאינו צריך דבר מאיתנו, יש אותן שלוש קומות. בקומה הראשונה אנחנו כמו ילדים: רק תביא, ומתלוננים על כל מה שחסר. בקומה השנייה אנחנו מתבגרים: אדם עובד את ה' כי הוא רוצה בריאות, פרנסה, שהכל יסתדר. ואין לזלזל בזה, כי אמרו חז"ל: "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה" (פסחים נ, ב).

והקומה השלישית נקראת לשמה, ויש שדרשו: לשמה, אותיות לשם ה'. וכאן מגלים המקובלים דבר מופלא. טבעו של הטוב להיטיב, וכל רצונו של הקדוש ברוך הוא הוא לתת. הנתינה שלנו אליו היא להיות כלי לקבלת השפע. כביכול הוא אומר לנו: תן לי את ההנאה להיטיב איתך, אל תגרום לסתימה בצינורות. כמו אב שיש לו חסכונות ונכסים, וכל רצונו לתת לבנו, והוא מבקש ממנו רק דבר אחד: תהיה בן אדם, ותן לי את השמחה לתת לך. ככל שאנחנו מזדככים ועושים את רצונו, אנחנו נעשים ראויים לטובה.

בקבלה זה נקרא ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. כשיש זיווג למעלה, יורד שפע. המקובלים קוראים לזה העלאת מיין נוקבין: על ידי מעשינו אנחנו מעוררים מלמטה את הרצון לשפע, וכנגדו יורדים מיין דוכרין, השפע שיורד מלמעלה למטה. משל לבעל ששב מעבודתו ומוצא את אשתו שמחה לקראתו, והיא מעוררת בו חשק להשפיע ולתת. כך כביכול גם למעלה. השכינה, שהיא כנגד ספירת המלכות, היא כביכול האם הגדולה, וכשאנחנו מתנהגים כראוי, היא יכולה לבקש שפע לילדיה ולהראות שכולם חסד וקדושה.

וכשאנחנו גורמים לקדוש ברוך הוא למנוע מאיתנו את השפע, זה צערו הגדול, כמו שכתוב: "עמו אנכי בצרה" (תהלים צא, טו). וצערו הוא אפילו על אויבינו. כשטבעו המצרים בים ביקשו מלאכי השרת לומר שירה, ואמר להם הקדוש ברוך הוא: "מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה" (מגילה י, ב).

והתורה מלמדת אותנו להכיר בכל נתינה, אפילו של אויב. "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" (דברים כג, ח). ומבאר רש"י: "אף על פי שזרקו זכורכם ליאור. מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק". ולעומתם: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה', גם דור עשירי. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים" (דברים כג, ד עד ה). הם לא היו מוכנים לתת אפילו לחם ומים. ועמלק, שהתנפל על החלשים בדרך, הוא שורש הנטילה כולה, ולכן נצטוונו "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים" (דברים כה, יט).

ברית ונתינה

אברהם אבינו הוא הראשון שנימול. ברית המילה היא התיקון ליצר החזק ביותר של הנטילה. כבר בתחילת הדרך כורתים את הערלה, את המיותר, ונרחיב בזה בספירת הגבורה. מסירים את הנטילה מן ההתחלה, כדי שיהיה לנו כוח לעבוד בהמשך הדרך.

ואחרי המילה, אומרת הגמרא שביום השלישי למילתו "הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים" (בבא מציעא פו, ב), ואברהם, בכאבו, יושב בפתח האוהל ומחפש אורחים. מי שזוכה לקומה השלישית מגלה שהנתינה הופכת אצלו לצורך פנימי, הוא אינו יכול בלעדיה. זה אור של אהבה שאי אפשר לתאר במילים. ולכן אמר הנביא: "תתן אמת ליעקב, חסד לאברהם" (מיכה ז, כ).

במידה שאדם מודד

וזה אור ישר ואור חוזר. כשהחסד בוקע אצלך, הוא בוקע גם אצל השני, "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט). תארו לעצמכם בית שלם שעובר מעולם הנטילה אל עולם הנתינה, ילדים שמתחנכים שכל הבית סובב סביב נתינה. הבית הזה מתמלא באור של אהבה.

"במדה שאדם מודד, בה מודדין לו" (סוטה ח, ב). אדם שמתנהג בחסד מפעיל את ספירת החסד בעולמות העליונים. ורבותינו מלמדים שמי שאינו מקבל לשון הרע, שבאים לספר לו מה עשה השכן והוא מסרב לשמוע, גם עליו, כשבאים בשמים עם קטרוגים, אומר הקדוש ברוך הוא שאינו רוצה לשמוע. מידה כנגד מידה. כשאדם מתנהג בנתינה, גם מן השמים נותנים לו.

עשר דקות על האחר

לאנשים קשה לתת צדקה, כי מי שכל חייו עסוק בנטילה מרגיש תמיד שהוא עצמו צריך לקבל, וכשבאים לבקש ממנו הוא מרגיש שלוקחים ממנו. ולכן הצדקה הראשונה היא צדקה מן האגואיזם שלנו.

כדאי לבדוק מתי בפעם האחרונה השקענו עשר דקות של מחשבה על האחר. כל היום אנחנו סובבים סביב עצמנו, ואפילו העבודה על המודעות העצמית סובבת סביבנו. אדם שמקדיש עשר דקות למחשבה על אשתו, מה היא צריכה ומה ישמח אותה, נעשה אדם אחר לגמרי.

יכולים בני זוג לחיות יחד בבית אחד, וכל אחד מהם סגור במעגל משלו. גם הנתינות ביניהם הן בחשבון, נותנים על מנת לקבל. והבעיה מתגלה כשהתמורה אינה מגיעה: הוא נתן ולא קיבל, והוא בעצבים. היא נתנה ולא קיבלה, והיא בעצבים. הנתינה עצמה לא הייתה אמיתית מלכתחילה.

וכשנתחיל לתת במלואנו, על מנת להשפיע, נידמה לבורא, שכל כולו השפעה. וכשאני דומה ליוצר, אני מחובר אליו. אז יוצאים לממד אחר, ומתגלה האור הגדול של פנימיות החסד, האהבה. וצריך לזכור גם את החסד עם עצמנו: לתת לעצמנו ברמה הנשמטית, ברמת האלוקות, לא פחות ממה שאנחנו נותנים ברמת הגוף.

יהי רצון שנזכה להתנהג בחסד, לראות את האחר באור חיובי ולהעיר בתוכנו את האור הגדול של החסד, ונזכה בקרוב לגאולה השלמה.

המימד הנוסף • הרב יוסף ביטון שליט"א

050-590-1349 • ravbiton.com • פסיכולוגיה על פי הקבלה, שיעור 6